

شورای سیاستگذاری حوزه های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهش

استان تهران - شهرستان تهران - حوزه علمیه حضرت قائم (عج)

عنوان

الگوی حل تعارض خانواده در منابع اسلامی

استاد راهنما

حجت الاسلام والمسلمین ابوالحسن حقانی

نگارنده

ژیلا قربانی

سال تدوین

۱۴۰۴

شورای سیاستگذاری حوزه های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران

معاونت پژوهش

استان تهران - شهرستان تهران - حوزه علمیه حضرت قائم (عج)

عنوان

حل تعارض خانوادگی بر اساس منابع اسلامی

استاد راهنما

حجت الاسلام والمسلمین ابوالحسن حقانی

نگارنده

ژیلا قربانی

سال تدوین

۱۴۰۴

بسم الله الرحمن الرحيم

تحمیدیه

مَنْتِ خدای را عزَّوَجَلَّ که طاعتش موجبِ قُرْبَتِ است و به شُکرِ اندرش مَزیدِ نعمت. هر نفسی که فرو می‌رود مُمَدِّ حیات است و چون بر می‌آید مُفَرِّحِ ذات. پس در هر نفسی دو نعمت موجود است و بر هر نعمتی شکری واجب. از دست و زبان که برآید کز عَهده شکرش به درآید؟

و مَنْتِ خدای را عزَّوَجَلَّ، که بر طاعتش ولایتِ اهلِ اتی واجب شد و بَيُوتِ اُذِنَ اللّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ را طریق وصل قرار داد.

و در وصفشان فرمود:

يُرِيدُ اللّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً

و رسول رحمت و صاحب کساء چنین وصفشان نمود:

مَثَلُ أَهْلِ بَيْتِي فِيكُمْ كَمَثَلِ سَفِينَةِ نُوحٍ، مَنْ دَخَلَهَا نَجَّى، وَ مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا غَرِقَ.

الْحَمْدُ لِلّهِ الَّذِي جَعَلَنَا مِنَ الْمُتَمَسِّكِينَ بِوَلَايَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْأَئِمَّةِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ

تقدیم:

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بَقِيَّةَ اللّهِ فِي أَرْضِهِ

تقدیم به محضر مبارک حضرت بقیة الله عجل الله فرجه الشریف روحی فداه.

به امید اینکه به عنوان قدمی ناچیز در تکون زندگی مومنانه درجهت زمینه سازی ظهور پرنور سرورشان
بپذیرند.

تقدیر و تشکر

بعد از حمد و ثنای الهی لازم می دانم تشکر و قدر دانی داشته باشم استاد محترم حضرت حجت الاسلام حقانی که راهنمای بنده در این پژوهش بودند.

از خانواده عزیزم که در طی این مسیر همراهم بودند.

همچنین از مسئولین حوزه های علمیه که فرصت تحصیل و پژوهش در این رشته را فراهم نمودند.

مدیریت حوزه های علمیه خواران

چکیده

از مهم‌ترین مقولات جوامع بشری موضوع خانواده و مختصات آن از جنبه‌های مختلف است. هر رویکرد مطابق مبانی فکری این موضوعات را به گونه‌ای طرح کرده است. در دنیای امروزی که روانشناسی و مشاوره برای حل مسائل فردی و اجتماعی مورد توجه غالب جوامع می‌باشد؛ جامعه اسلامی نیز از آنها مستثنی نبوده و این ضرورت حساس می‌شود که معارف اسلامی نیز باید از جنبه روانشناسی مورد پردازش قرار گرفته و در صورت نیاز به مشاوره گذاشته شود. در این پژوهش به موضوع حل تعارض خانوادگی در سه حیطه شناختی، عاطفی و رفتاری از منظر منابع اسلامی پرداخته شده است. در فصل دو به الگوهای شناختی لازم برای ورود و تشکیل خانواده جهت پیشگیری اولیه در ایجاد تعارض، آگاهی‌های لازم برای زندگی زناشویی در متن خانواده برای بهینه سازی روابط زوجین و توانمندی مواجهه با تعارض آورده شده است. در فصل سه به الگوهای عاطفی حل تعارض پرداخته شده که بیشتر جنبه روانشناسی و اخلاقی دارد. فصل چهار شامل الگوهای رفتاری، مداخلات رفتاری، مدیریت پیشگیری و مواجهه با تعارض می‌باشد. در این فصل الگوی کلی حل تعارض صرف نظر از سه حیطه شناختی، رفتاری و عاطفی در منابع اسلامی ارائه شده است که در تعارضات خانوادگی نیز کاربرد دارد. و در پایان به نیاز فطری معنوی انسان در زندگی و راه‌های توجه دادن زوجین در گیر تعارض به آن‌ها پرداخته شده است.

کلید واژه‌ها: حل ، تعارض، خانواده، منابع اسلامی.

فهرست مطالب

مقدمه	۱
فصل اول: کلیات و مفهوم شناسی	۲
۱-۱- گفتار اول: کلیات	۳
۱-۱-۱- بیان موضوع و توضیح مسئله	۳
۱-۱-۲- اهمیت و ضرورت مسئله	۳
۱-۱-۳- اهداف تحقیق	۵
۱-۱-۳-۱- هدف کلی	۵
۱-۱-۳-۲- اهداف فرعی	۵
۱-۱-۴- پیشینه تحقیق	۵
۱-۱-۵- سوال اصلی	۷
۱-۱-۶- سوالات فرعی	۸
۱-۱-۷- فرضیه های تحقیق	۸
۱-۱-۷-۱- فرضیه اصلی	۸
۱-۱-۷-۲- فرضیه های فرعی	۸
۱-۱-۸- مفاهیم و متغیرها	۸
۱-۱-۹- روش تحقیق و گردآوری اطلاعات	۹
۱-۱-۱۰- سازماندهی تحقیق	۹
۱-۱-۱۱- مشکلات و محدودیت های تحقیق	۱۰
۱-۲- گفتار دوم: مفهوم شناسی	۱۰

۱-۲-۱- الگو	۱۰
۱-۲-۲- حل	۱۱
۱-۲-۳- تعارض	۱۲
۱-۲-۴- خانواده	۱۲
۱-۲-۵- منابع اسلامی	۱۳
نتیجه فصل اول	۱۵
فصل دوم: الگوهای شناختی در حل تعارض خانوادگی با توجه به منابع اسلامی	۱۶
مقدمه	۱۷
۲-۱- تعارض در قرآن	۱۷
۲-۲- شخصیت شناسی	۱۹
۲-۳- نقش شخصیت سالم در حل تعارض درون فردی	۲۰
۲-۴- خود شناسی	۳۳
۲-۴-۱- خود شناسی زناشویی	۲۵
۲-۴-۲- خود آگاهی	۳۶
۲-۴-۳- خود مراقبتی	۲۸
۲-۴-۴- حقیقت جویی	۲۹
۲-۴-۵- عقلگرایی	۳۱
۲-۵- خانواده شناسی	۳۲
۲-۶- هدف شناسی خانوادگی	۳۳
۲-۷- حریم شناسی در روابط زناشویی	۳۴
۲-۷-۱- کلیاتی در حریم خصوصی	۳۵

- ۲-۸-شناخت و پذیرش تفاوت ها..... ۳۷
- ۲-۹- نگاه امانتدارانه- شاکرانه..... ۳۹
- ۲-۱۰- قانون مکملیت..... ۴۲
- ۲-۱۱- حقوق شناسی..... ۴۴
- ۲-۱۲- شناخت پیشینه سبک زندگی..... ۳۵
- ۲-۱۳- آگاهی از محدودیت آوری از دواج..... ۴۸
- ۲-۱۴-الگوی حل تعارض برون فردی..... ۴۹
- ۲-۱۴-۱-الگوی حل تعارض بین زن و شوهر..... ۵۱
- ۲-۱۴-۲-مداخله در تعارض خانوادگی..... ۵۱
- ۲-۱۴-۳-آگاهی از عوامل تعارض را..... ۵۲
- ۲-۱۴-۳-۱-علل هوشی..... ۵۲
- ۲-۱۴-۳-۲-آگاهی زوجین از حقوق متقابل..... ۵۲
- ۲-۱۴-۳-۳-فرهنگ زوجین..... ۵۲
- ۲-۱۴-۳-۴-مسائل اقتصادی..... ۵۳
- ۲-۱۴-۳-۵-ویژگی جسمانی..... ۵۳
- ۲-۱۴-۳-۶-عقاید طرفین..... ۵۳
- ۲-۱۴-۳-۷-عدم پذیرش مسئولیت..... ۵۳
- ۲-۱۴-۳-۸-دخالت دیگران..... ۵۴
- ۲-۱۴-۳-۹-شیوه تربیت فرزندان..... ۵۴
- ۲-۱۴-۳-۱۰-استفاده از ابزارهای تکنولوژی..... ۵۴
- ۲-۱۴-۳-۱۱-افراط در دوستی با دوستان مجرد..... ۵۴
- ۲-۱۴-۳-۱۲-عدم رعایت حق مالکیت..... ۵۵
- ۲-۱۴-۳-۱۳-زندگی مقاسیه ای..... ۵۵
- ۲-۱۴-۳-۱۴-تغییر شخصیت..... ۵۴

نتیجه فصل دوم.....	۵۶
فصل سوم: الگوهای رفتاری در حل تعارض خانوادگی با در منابع اسلامی.....	۵۸
مقدمه.....	۵۹
۳-۱-الگوهای رفتاری حل تعارض (سبک های مدیریت تعارض).....	۵۹
۳-۱-۱-سبک اجتنابی - پرهیزگری.....	۵۹
۳-۱-۲-سبک مهربانانه - سازش گری.....	۶۱
۳-۱-۳-سبک همراهانه-همکاری.....	۶۳
۳-۱-۴-سبک مصالحه سازش گری.....	۶۴
۳-۱-۵-سبک سلطه گری - رقابتی (غیر مشارکت جویانه).....	۶۶
۳-۲-راهکارهای رفتاری حل تعارض زوجین.....	۶۷
۳-۲-۱-مهار هیجان.....	۶۸
۳-۲-۲-موعظه.....	۶۹
۳-۲-۳-تعدیل انتظارات.....	۶۹
۳-۲-۴-سکوت.....	۶۹
۳-۲-۵-شادی و نشاط در خانواده.....	۶۸
۳-۲-۶-شکبیایی (مدارا سازگاری).....	۷۰
۳-۲-۷-الگوی مناسب اقتصادی.....	۷۱
۳-۲-۸-ارتباط موثر.....	۷۱
۳-۲-۹-مذاکره.....	۷۳
۳-۲-۹-۱-قواعد مذاکره.....	۷۴

۷- بشیری، ابوالقاسم، حیدری، مجتبی، روانشناسی شخصیت، نظریه‌های شخصیت با نگرش به منابع دینی، چ اول، قم، موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی، ۱۳۹۶.

۸- بیات، حجت الله، دین و مبانی ارتباطات، قم، سازمان چاپ و نشر دارالحديث، ۱۳۹۴.

پاینده ابوالقاسم، نهج الفصاحه، تهران: انتشارات دنیای دانش، ح ۱۰۱۵

۹- پسندیده، عباس، رضایت زناشویی، قم موسسه علمی فرهنگی دارالحديث سازمان چاپ و نشر، ۱۳۹۱.

۱۰- پناهی، علی احمد، جان بزرگی، مسعود، روانشناسی زن و مرد، چ اول، قم، ۱۳۹۶.

۱۱- جان بزرگی مسعود، نوری ناهید، نظریه‌های بنیادین رواندرمانگری و مشاوره چاپ اول قم پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۴.

۱۲- جان بزرگی، غروی، اصول درمانگری و مشاوره

۱۳- جعفری لنگرودی، محمد جعفر، وسیط در ترمینولوژی حقوق، چ ۴، تهران، گنج دانش ۱۳۹۲

۱۴- چراغی کوتیانی، اسماعیل، رویکرد اسلام به چهار کارکرد مهم خانواده، مقاله علمی وزارت علوم معرفت ۱۳۸۸ شماره ۱۳۹.

۱۵- حسن بن محمد، مفردات فی غریب القرآن، بیروت دارالقلم، ۱۴۱۶.

۱۶- حسین زاده، علی، همسران سازگاز، چ ۶، قم موسسه امام خمینی.

۱۷- حسینی، سید جواد، موسوی، زهرا، نقش ازدواج در ارتقای امنیت اجتماعی جوانان. فصلنامه پژوهش‌های اجتماعی، شماره ۴-۱۳۹۸

۱۸- حسینی، سید محمد، هیاهو برای هیچ چاپ اول آوای نور ۱۳۹۶.

۱۹- حسینی سید مهدی، آموزش و مشاوره قبل از ازدواج، چ ۷، تهران، آوای نور ۱۴۰۰

۲۰- حسینی، سید مهدی، مشاوره و روا درمانی خانواده با رویکرد فرهنگ ایرانی، چ اول تهران آوای نور ۱۳۹۰.

۲۱- حیدری، مجتبی، هوای فاصله سرد است، انتشارات موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی چاپ سوم ۱۳۹۵.

۲۲- خرازی، محسن، مترجم مرتضی متقی نژاد ترجمه عقاید الهیه چ ۱، قم، لاهیجی، ۱۳۷۹

۲۳- دشتی، محمد، نهج البلاغه، قم، موسسه فرهنگی انتشارات ائمه ع چاپ دوم، ۱۳۹۷

۲۴- دهخدا، علی اکبر دهخدا، لغت نامه دانشگاه تهران، حرف چاپ سیروس

۲۵- علی اکبر دهخدا، لغت نامه دهخدا، چ ۲، تهران : مؤسسه لغت نامه دهخدا و مرکز بین المللی زبان فارسی ۱۳۷۷-۱۳۹۳، ذیل مدخل تعارض

۲۶- ریو، مارشال، جان، انگیزش و هیجان، یحیی سید محمدی تهران، موسسه نشر ویرایش ۱۳۷.

۲۷- زیبایی نژاد، محمدرضا، هویت و نقش های جنسیتی، مجموعه مقالات چ اول مرکز امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری، ۱۳۹۸.

۲۸- ساروخانی باقر ، جامعه شناسی خانواده، بی تا، تهران: انتشارا سروش، ۱۳۹۰

۲۹- سالاری فر محمد رضا - درامدی بر نظام خانواده در اسلام - چ اول قم نشر هاجرزمستان

۱۳۷۸

۳۰-----زوج درمانی با روی آورد اسلامی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه چاپ ششم بهار ۱۴۰۳.

۳۱-----سیف، علی اکبر، تغییر رفتار و رفتار درمانی نظریه ها و روش ها چ ۳۰ تهران، نشر دوران، ۱۴۰۰.

۳۲-- شجاعی، محمد صادق ، موسوی اصل، سید مهدی ، دولتخواه، محمد، بهداشت روانی با نگرش به منابع اسلامی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و سازمان مطالعه و تدوین کتب چاپ چهارم ۱۳۹۸.

۳۳-----شجاعی، محمد صادق انگیزش و هیجان چ ۳، قم پژوهشگاه حوزه و دانشگاه ۱۳۹۷

۳۴-----درآمدی بر روانشناسی تغییر رفتار، چ ۴، قم ، دارالحدیث ۱۳۹۷

۳۵-----روانشناسی در قرآن و حدیث ۲جلد پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ چهارم،

۱۳۹۹.

۳۶- شرفی، محمدرضا، خانواده متعادل، انتشارات انجمن اولیا مربیان ۱۳۸۶.

۳۷- شعاری نژاد علی اکبر، نگاه نو به روانشناسی انسان سالم یا سفری کوتاه در شخصیت انسان، چ اول، تهران، انتشارات اطلاعات، ۱۳۸۵

۳۸- شعاع کاظمی مهرانگیز، مومنی جاوید مهرآور، دیدگاه‌های نظری خیانت زناشویی و بهبود روابط با تاکید بر راهبردهای عملی مشاوره‌ای، چاپ دوم، تهران آوای نور، ۱۳۹۰.

۳۷- صمدی قربانعلی، سجاده نور، چ اول قم، انتشارات زائر ۱۳۹۱

۳۹- طباطبایی، سید محمد حسین، ترجمه تفسیر المیزان، مترجم سید محمد باقر موسوی همدانی چ ۳۸ جامعه مدرسی حوزه علمیه قم ۱۳۹۵

۴۰- طبرسی، علی بن الحسن مشکاة الأنوار فی غرر الأخبار، قم دارالحدیث، ۴۱۸ قمری ج ۱.

۴۱- عاملی، حر، وسائل الشیعه قم مؤسسه آل البیت ۱۴۱۲، ج ۲۰ ص ۱۷ فح ۱۱ (نقل از علی احمد پناه مقاله ازدواج در اسلام بانگاهی به کارکردهای تربیتی و روانشناختی - معرفت ۱۳۸۵ ش ۱۰۴).

۴۲-عباسی مهدی، الگوی تنظیم رفتار جنسی با رویکرد اسلامی، چ ۳، قم، دارالحديث، ۱۳۹۸

۴۳-عطا الله، محسن، روش‌های توان افزایی در سختی‌ها، چ اول، سازمان چلپ و نشر دارالحديث ۱۳۹۳.

۴۴-قائمی علی، نظام حیات خانواده در اسلام چ ۱۰ تهران انجمن اولیاء و مربیان ۱۳۸۶

۴۵------، زمینه تربیت چاپ چهارم، چاپ پژمان اشارات امیری، ۱۳۶۵.

۴۶-قرائتی محسن ، تفسیر نور، چ ۴، قم، در راه حق، ۱۳۷۸، ج ۳، ص ۱۹۲

۴۷-فقیهی، علی نقی، تربیت جنسی چاپ پنجم، چاپ و نشر دارالحديث ۱۳۹۱.

۴۸ کهن -گوئل تنش زدایی ر روابط انسانی چ دوم تهران اطلاعات ۱۳۸۵

۴۹-کول، کریس ، فهمیدن فهماندن و ارتباط موثر، روانه کار کیا، چ اول، دانشگاه الزهرا، ۱۳۷۶.

۵۰- گاتمن جولی، گاتمن جن، الفبای زوج درمانی، ترجمه فاطمه نادری، عباس موزیری، چاپ دوم
ارجمند، ۱۴۰۰

۵۱- گنجی، حمزه، روانشناسی عمومی، چ ۶، رودکی ۱۳۷۴.

۵۲- مصباح یزدی، محمد تقی، خودشناسی برای خدا شناسی موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی
چ ۲۰، ۱۳۹۶.

۵۳- ----- اخلاق در قرآن چ ۴ قم موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی (ره) ۱۳۷۹ ج ۱

۵۴- مطهری، مرتضی، تعلیم و تربیت در اسلام، انتشارات صدرا، ص ۲۵۱ - ۲۵۲.

۵۵- -----، فطرت چ اول، بی جا، انجمن اسلامی دانشجویان مدرسه سیاحتان ۱۳۶۱

۵۶- معین محمد، فرهنگ فارسی معین، چ ۷، تهران: انتشارات امیر کبیر، ۱۳۷۱،

۵۷- ملکی، قاسم، روانشناسی خانواده چ ۳ تهران، آوای نور، ۱۳۹۷.

۵۸-ملکی تبریزی جواد، ترجمه رضا رجب زاده، چ ۴، تهران پیام آزادی ۱۳۷۲

۵۹-ملکی، حسن، سبک‌ها و اصول فرزند پروری چ ۲، تهران، آوای نور، ۱۳۹۷

۶۰-موتابی، فرشته، فتا لادن، راه و رسم درمانگری در نظریه شناختی رفتاری، چاپ نهم دانه، ۱۴۰۰.

۶۱-مهرانفر، مریم، ارتباط موثر، ارتباط موفق، چاپ اول، انتشارات اشجع، ۱۳۹۹.

۶۲-مهرانگیز، شعاع کاظمی، مهر اور، مومنی، جاوید، دیدگاه‌های نظری خیانت زنا شویی و بهبود روابط، تهران آوای نور، ۱۳۹۰ ص ۱۱.

۶۳-نهج الفصاحه، ترجمه علی اکبر میرزایی چ اول قم عصر جوان ۱۳۸۵

۶۴- نیلفروشان، پریسا، عابدی، محمدرضا، احمدی سید احمد، آسیب شناسی خانواده طبقه بندی و سنجش، چ ۴، اصفهان، دانشگاه اصفهان، ۱۴۰۰.

۶۵-وحیدی، محمد، احکام خانواده ۲، چاپ دوم، ۱۳۸۷.

۶۶- وحیدی، محمد، احکام خانواده ۱، چ ۳ قم مرکز نشر هاجر ۱۳۸۸.

۶۷- ویتن، وین، شید محمدی، یحیی، روانشناسی عمومی، چ ۲۰، نشر روان و مدیریت ۱۳۹۷.

منابع عربی:

۱- آمدی عبد الواحد، غررالحکم وردر الکلم، قم دارالکتب الاسلامی ۱۴۱۰ق ح ۲۳۴۵

۲-

۲- النراقی محمد مهدی، جامع السعادات، چ اول دار التفسیر (اسماعیلیان) ۱۳۷۶

مقالات:

۱- چراغی کوتیانی اسماعیل، رویکرد اسلام به چهار کارکرد مهم خانواده-مقاله علمی وزارت علوم- معرفت ۱۳۸۸ شماره ۱۳۹

۲- حسینی بافرانی، طلعت و عطائی، سمیرا، ۱۳۹۴، ارتباط هدف داری و ارزشمندی زندگی با سلامت انسان از دیدگاه قرآن.

۳- حسینی سید جواد؛ موسوی- زهرا، نقش ازدواج در ارتقای امنیت اجتماعی جوانان. فصلنامه پژوهش های اجتماعی، شماره ۴-۱۳۹۸.

۴- سیفعلی، فاطمه، مروتی، سهراب، حسینی، سید محمد رضا، پژوهشنامه مددکاری اجتماعی،
بازنمایی سبک های مدیریت و راهبردهای حل تعارض در قرآن کریم، سال پنجم، شماره ۱۷ پاییز
۱۳۹۷، صفحات ۱۵- تا ۱۹۰.

۵- قاسمی، لیلا، یوسفی محمد، بررسی رابطه بین کیفیت ازدواج و احساس امنیت اجتماعی در میان
خانواده های شهری ایران-مجله جامعه شناسی ایران، دوره ۲۲، شماره ۳، ص ۲۱-۴۵.

۶- قنوتی، علی، منصوری امیرحسین، زین العابدین مسعود، خادمی عین الله، دوفصلنامه الا هیات
قرآنی سال هشتم- شماره ۸- ۱۳۹۸.

اینترنت:

۲- دانشنامه اسلامی

پیوست